

gò i Biscaia seria, doncs, un catalanisme? Això ja em sembla francament problemàtic; també hi pogué entrar des de Gascunya o des del llenguatge trobadoresc. I comptat i debatut, aquesta supervivència hispànica tampoc és testimoni segur de velles arrels hispano-romàniques. Adhuc el cat. *a manta* pogué resultar de la popularització de frases poètiques i de material trobadoresc: precisament el malentès que sembla revelar aqueixa heteroclisi, s'explica molt més si suposem que era material lingüístic de primer poc popular, i després popularitzat, però amb poca fidelitat als usos primitius i ben propis.

No hi ha en tot cas comparació possible entre la incerta flama, i l'ús tan limitat del mot en català, i la seva ufana en occità antic i en francès: en tots dos apareix com a peça essencial i constant en la llengua, i des dels orígens: en francès des d'alguns dels epos més antics del S. XII; en llengua d'oc apareix en tots els grans trobadors de les primeres generacions: B. de Born, G. de Bornelh, A. Daniel, B. de Ventadorn, GFaidit, Castiagilòs, després en textos de tots els colors dialectals (Provença, Llgd. Nord i Sud, Llemosí). Hi ha *man(t)/manta* (BBorn, B. de Dia, *Crozada* etc.) i potser encara més sovint *mainta*, i masculí *main(t)* (en part reduït a *mainh* o *manh* normalment): coincideix, doncs, en forma pràcticament exacta amb *saint/sant, sainta/santa* de SANCTUS, amb el resultat fonètic del qual també coincideix el fr. *saint/sainte*. Vegeu Appel, *Chr.*, Gloss., i Rayn. iv, 152.

Quant a l'etimologia, aviat es va veure que la coincidència semàntica amb el grup germànic, de l'alemany *manch* i l'angl. *many*, no conduïa enlloc: perquè, a desgrat de la superficial semblança de forma, la separació fonètica, ja no sols per la manca de *-t*, representava un abisme obviament insalvable. Com que hi havia, en canvi, un mot cèltic molt coincident, informà el gran lingüista Thurneysen, amb una descabdellada nota en el seu *Keltoromanisches* (pp. 105-107) de 1884, explícita, i tan magistral i ben sospesada, que res valdria tant com traduir-la en l'essencial: «La terminació del francès *maint*, prov. *maint*, *manh* (orig. *-ant*) pot haver-se produït en dues formes, bé per la caiguda d'una velar entre la *n* i la *t*, o bé per tintura palatal de la *t* per obra d'una *-i* final originària, cf. TOTŪ > *tuit/tuch*, ILLĪ > *ilb/il*. Es podria pensar en allò, si pogués venir del germànic, però no hi ha cap mot germànic que correspongui al romànic, alhora en fonètica i pel significat. Amb la segona evolució la forma originària hauria de ser *MANTĪ.

»Això ens condueix a l'irl. ant. *mèit* (irl. mod. *méid*, gaèl. *meud*), ky. *meint* (avui *maint*), còrn. *myns/mens*, bret. *mèint* 'quantum, grandària, gran quantitat'. Molt sovint el mot fa l'ofici d'un pronom numeral: irl. ant. *mèit* - *méi* 'quantum - tantum', còrn. *myns* 'tot allò que', irl. ant. *co-mèit*, ky. *pa faint* 'quant?', en composició irl. ant. *commèit*, ky. *cymmaint*, còrn. *cemmyns/cymmyns*, bret. *kemeñt* 'tant', 'no menys que' (''ebensoviel'') (cf. fr. *tamaint*). En irl. mj., fins i tot se'n formava un comparatiu *métitber* 'més gran'. A aquest mot correspondria un cèlt. cont. *MANTĪ. ---

»Que la terminació era *-i* ens ho mostra el ky. mj. *meint*, car una *-i* final breu no causa metafonia i pas de la *-i* davant la consonant precedent --- Si el cèltic *MANTĪ 'gran nombre, gran quantitat' ("grosse anzahl") és l'ètimon del fr. i prov. *maint*, cal que hagi sofert diversos canvis en el terreny romànic. Puix que era primitivament un substantiu, caldria que 'molts cavallers' o 'bastants cavallers' s'hagués expressat pròpiament mitjançant *maint chevaliers* (prenent *chevaliers* com a equivalent d'un genitiu plural llatí). Seguirament el primer pas fou que *maint* va ser tractat com un numeral invariable, de manera que la forma sintàctica del substantiu regit per ell quedava inafectada: al capdavant és aquesta la transformació que va sofrir el ll. MILIA en francès i provençal. Seguí, com a segon pas, que en l'ús sintàctic *maint* va emmotllar-se totalment a l'ús del seu sinònim *molt*, esdevenint així un adjectiu, i per tant s'hi formà un nominatiu singular i un oblic plural *mainz/mains*, i un fem. *mainte*. No podem seguir els rastres d'aquest descabdellament, perquè el mot no entra en el text dels documents francesos i occitans més arcaics: en aqueixos no veiem més que *molt* usat sense restriccions; no és fins més tard que queda reduït al valor adverbial per obra de *maint*.»³

Aquest savi i meditat estudi va convèncer: fou generalment acceptat, M-Lübke afirma sense reserves que és un mot d'origen cèltic (*Gramm. des L. Rom.* 1, 46). Uns quants anys més tard ve un altre fort treball, aquest de Schuchardt (*ZRPb.* xv, 1892, 241ss.), que, no convençut, proposa una enginyosa etimologia purament romànica, la qual fa gran impressió entre els romanistes, s'enduu ara l'adhesió de M.-L. (*REW*_{1, s}, 5231) i de bastants més, fins entre els més informats;⁴ i, essent acollida amb explicable silenci per d'altres, sembla formar el corrent comú. Però la idea de Schuchardt tal com la presenta el *REW*, en una forma massa esquelètica, es presta a ser malentesa o mal explicada (és el que li deu passar a l'etimòleg d'*AlcM*).

I, en efecte, apareix inacceptable si ho volem esquematitzar en termes concisos. Dir, com fan aquests dos diccionaris que *maint* és TANTUS × MAGNUS, vol dir TANTUS encreuat (o «contaminat») amb MAGNUS; és formular una idea insostenible: dos mots llatins, bastant diferents i de significat netament distint, engendrants-ne un de significat diferent de tots dos; perquè dos mots es puguin encreuar cal que s'assemblin considerablement, fins i tot si volen dir el mateix; i aquí hi hauria, de més a més, un gravíssim entrebanc fonètic: com el grup GN es podia embotir amb la *τ* de manera que pogués donar *int!* (si almenys hi hagués via oberta per a una base esquemàtica MAGNU-TU- *mágnutu, però ni així, perquè en fonètica occitana la *-r-* s'hauria sonoritzat i hi hauria *-nhde*). Imaginatives falòrnies, sembla, i reconec que jo mateix ho entenien així, mentre no hi vaig pensar llargament. Altrament M-Lübke objecta a l'etimologia cèltica «lautlich unmöglich», la troba impossible fonèticament, dictamen de fonètica simplista que no vacillem a rebutjar: ja hi tornarem. Exposada del tot la idea de Schuchardt s'aguanta